Region Stockholm

3

Vårdbehov och underlag för lokalplanering av den psykiatriska slutenvården

HSN 2020-0214

Hälso- och sjukvårdsnämnden
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
Psykiatri
Andreas Falk

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2020-04-01

HSN 2020-0214

Hälso- och
sjukvårdsnämnden

Vårdbehov och underlag för lokalplanering av den psykiatriska slutenvården

Ärendebeskrivning
I budget 2020 beslutade fullmäktige att ta fram en plan som säkerställer psykiatrins behov av vårdplatser och god arbetsmiljö. Denna rapport ger en nulägesbeskrivning och analys samt förslag till åtgärder för att förbättra utbudet av vårdplatser inom den psykiatriska slutenvården.

Beslutsunderlag
Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande
Rapport Vårdbehov och underlag för lokalplanering av den psykiatriska slutenvården

Ärendets beredning
Ärendet har beretts i psykiatriberedningen.

Förslag till beslut
Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar följande:

1. Rapport Vårdbehov och underlag för lokalplanering av den psykiatriska slutenvården godkännes.

2. Hälso- och sjukvårdsdirektören får i uppdrag att verka i enlighet med rapporten.

Förvaltningens motivering till förslaget
Bakgrund
I budget 2020 beslutade fullmäktige att ta fram en plan som säkerställer psykiatrins behov av vårdplatser och god arbetsmiljö. Bakgrunden är den höga beläggningsgraden på flera psykiatriska klinker och att en stor andel av nuvarande vårdlokaler är slitna, omoderna och i behov av renovering.

En stor andel av slutenvården är idag koncentrerad på sjukhusområden. På samtliga områden, utom på Karolinska Huddinge och Nacka sjukhus, är lokalerna överlag slitna, omoderna och uppfyller inte dagens behov på god arbetsmiljö och patientsäkerhet.

Rapporten syftar till att beskriva nuläge avseende platstillgång och behov av renoverade lokaler samt att utifrån vårdbehovsprognoserna presentera en plan. Rapporten innehåller även vilka åtgärder som behöver vidtas för att uppnå målen om vårdlokaler som säkerställer patientsäkerhet och god arbetsmiljö. Åtgärderna avser framför allt behoven av slutenvårdsplatser.

Överväganden
Samsjukligheten för psykiatrisk- och somatisk sjukdom är stor. Det ställer krav på att den psykiatriska slutenvården finns lokaliserad i nära anslutning till akutsomatisk sjukvård.

Hänsyn behöver tas till den fysiska utformningen av vårdplatser och behovet av utomhusmiljöer skiljer sig från behoven när det gäller andra vårdplatser inom sjukvården. Exempel på det är att kraven på säkerhet för patienter och personal ställer helt andra krav på tekniska system och materialval. Ett annat exempel är att utformningen av vårdavdelningen skiljer stort.

Heldygnsvården behöver bedrivas på enheter som har en sådan storlek så att säkerheten tillgodoses på ett kostnadseffektivt sätt. Det behöver finnas utrymme för differentiering och subspecialisering för olika diagnosgrupper.

I flera utredningar har det lyfts fram att 6 vårdavdelningar på vardera 16 vårdplatser är en lämplig storlek för att klara patient- och medarbetarperspektivet. En medarbetargrupp som är för liten kommer inte att klara säkerhetskraven varken ur patient eller medarbetarperspektiv. Beläggningsgraden inom hela specialiserade psykiatrin är över 100 procent. En beläggningsgrad som inte överstiger 90 procent bedöms som rimlig ur ett vårdperspektiv.

Hälso- och sjukvårdsförvaltningens bedömning är att det behövs ytterligare 65 psykiatriska och 56 rättspsykiatriska vårdplatser fram till år 2025. Att fler platser behövs beror dels på demografiska förändringar där Stockholms befolkning växer, dels på den ökande psykiska ohälsan bland invånarna.

Ekonomiska konsekvenser
En totalkostnadsanalys ska tas fram som inkluderar både investerings- och driftskostnader.

Konsekvenser för patientsäkerhet
Förslag till beslut kommer ha positiva konsekvenser för patientsäkerheten i takt med att upprustning och utbyggnad av psykiatriska slutenvårdsplatser görs.

Konsekvenser för jämlik och jämställd vård
Förslag till beslut förväntas få positiva konsekvenser för jämlik och jämställd vård.

Miljökonsekvenser
Förslaget till beslut förväntas få positiva konsekvenser för vårdmiljön inom den psykiatriska slutenvården.

Administrativa konsekvenser
Förslaget till beslut förväntas få oförändrade administrativa konsekvenser för vårdgivarna. Det fortsatta arbetet med att tillgodose regionens behov följer riktlinjerna för investeringar. Hyresvärd tillsammans med hyresgäst ska genomföra lämpliga åtgärder med hänsyn till behov och totalekonomi.

Björn Eriksson
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Anna Ingmanson
Avdelningschef

Beslutet ska skickas till
Akten

Godkänd av Björn Eriksson, 2020-04-01

Vårdbehov och underlag för lokalplanering av den psykiatriska slutenvården

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
08-123 132 00
Datum: 2020-02-26
Diarienummer: 2020-0214

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen

Andreas Falk
Tel 070 - 0017404
E-mail: andreas.falk@sll.se

Gabriele Radler Liljeberg
Tel 08 – 123 131 72
E-mail: gabriele.radler-liljeberg@sll.se

Thomas Österberg
Tel 08 – 123 13 350
E-mail: thomas.osterberg@sll.se

1 Sammanfattning

I budget 2020 beslutade fullmäktige att ta fram en plan som säkerställer psykiatrins behov av vårdplatser och god arbetsmiljö. Denna rapport ger en nulägesbeskrivning och analys samt förslag till åtgärder för att utöka och modernisera vårdplatserna inom slutenvårdspsykiatrin.

Det fortsatta arbetet med att tillgodose regionens behov följer riktlinjerna för investeringar. Nästa steg i processen är åtgärdsvalsanalysen. Hyresvärd tillsammans med hyresgäst ska genomföra lämpliga åtgärder med hänsyn till behov och totalekonomi. Locum kommer i den att identifiera, utvärdera och analysera lämpligt åtgärdsval, samt utföra en driftskostnadsanalys i samråd med HSF och SLSO.

En stor andel av slutenvården är idag koncentrerad på akutsjukhusområden. På samtliga områden, utom på Karolinska Huddinge, är lokalerna överlag slitna, omoderna och uppfyller inte dagens behov på god arbetsmiljö och patientsäkerhet. En nyligen genomförd granskning visar att det saknas såväl nya lokaler att iordningställa för befintlig verksamhet eller att evakuera till under tiden som nuvarande lokaler görs iordning.

Vårdlokalerna för den psykiatriska slutenvården på Karolinska Huddinge och Nacka sjukhus har rustats upp och färdigställts under förra året. I investeringsplanen för budget 2020 finns förslag till att bygga om för rättspsykiatrin på Löwenströmska samt förslag på ombyggnation och tillskapandet av ytterligare psykiatriska slutenvårdsplatser på Danderyds sjukhus. Det pågår även en utredning för en utökning genom en eller två nya byggnader för rättspsykiatrin på Helix i Huddinge. Sedan tidigare ingår även förslaget om en ny psykiatribyggnad på S:t Görans sjukhus med planerad driftsättning efter år 2029.

Rapporten bedömer att satsningarna och utredningarna inte är tillräckliga för att möta behoven av upprustade och moderna lokaler för slutenvårdspsykiatrin. Förutom behovet av ombyggnationer på Danderyds, S:t Görans och Södertälje sjukhus visar vårdbehovsprognoserna fram till år 2025 att ytterligare platser behöver tillskapas, inom vuxenpsykiatrin 64 platser och inom rättspsykiatrin 56 platser.

Satsningarna för ombyggnationer på Löwenströmska sjukhuset och Danderyds sjukhus förutsätter därtill att det tas fram ändamålsenliga evakueringslokaler. På Löwenströmska är utmaningen att tillskapa lämpliga ersättningslokaler för rättspsykiatrin då den genomsnittliga vårdtiden är runt 4,5 år. För att kunna åstadkomma en upprustning och utökning på Danderyds sjukhus fordras att geriatriken evakueras från sina nuvarande lokaler till andra lämpliga vårdlokaler.

En nyligen genomförd inventering av samtliga sjukhus visar att det inte finns tomma ytor som kan göras om för psykiatrisk slutenvård. Det finns inte heller lokaler att evakuera till under tiden som nuvarande vårdlokaler renoveras. Alla ytor på sjukhusen

används till interna omflyttningar, då stora renoveringsarbeten pågår på många platser.

Några rekommendationer för att modernisera och utöka utbudet av vårdplatser är följande:

- Säkerställ att ombyggnation på Danderyds sjukhus kan inledas så snart som möjligt. Detta för att få moderna vårdlokaler och ytterligare slutenvårdsplatser.

- Vårdlokalerna för rättspsykiatrin på Löwenströmska sjukhuset behöver genomgå en ombyggnation samt att det behöver tillskapas ytterligare platser för att möta vårdbehoven.

- Att genomföra en utredning för hur den psykiatriska slutenvården ska säkerställas på S:t Görans sjukhusområde till dess en ny psykiatrisk vårdbyggnad står klar.

- Säkerställ att det finns vårdlokaler för sprututbytesverksamheten på S:t Görans sjukhusområde även efter att det tillfälliga bygglovet löpt ut.

- Fortsätt med planeringen på Helix i Huddinge för rättspsykiatriska platser i klass 1 och 2 för att tillgodose vårdbehoven i länet.

Stockholm 2020-02-26

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning 1
2 Bakgrund 4
3 Nuläge för den psykiatriska slutenvården 4
3.1 S:t Görans sjukhusområde 7
3.2 Danderyds sjukhusområde 8
3.3 Huddinge sjukhusområde 9
3.4 Södertälje sjukhusområde 9
3.5 Södersjukhusets sjukhusområde 10
3.6 Rättspsykiatri 10
3.7 Övrig psykiatrisk slutenvård 11
3.8 Marknadsfastigheter 12
4 Vårdbehovsprognoser 12
5 Analys 13
6 Slutsatser och rekommendationer 15

2 Bakgrund

I budget 2020, HSN 2019-0829, har fullmäktige beslutat om att ta fram en psykiatriplan som säkerställer vårdplatser och en god arbetsmiljö. Bakgrunden är den höga beläggningsgraden på flera psykiatriska klinker och att en stor andel av nuvarande vårdlokaler är slitna, omoderna och i behov av renovering. Syftet med rapporten är att beskriva nuläge avseende platstillgång och behov av renoverade lokaler samt att utifrån vårdbehovsprognoserna presentera en plan för vilka åtgärder som behöver vidtas för att uppnå målen om vårdlokaler som säkerställer patientsäkerhet och god arbetsmiljö. Åtgärderna avser framför allt behoven av slutenvårdsplatser.

> *”Under mandatperioden ska tillgången till psykiatrisk specialistvård utvecklas, liksom vårdplatserna och vårdmiljöerna inom psykiatrin. En psykiatriplan ska antas och nya vårdplatser för psykiatrisk slutenvård kommer att öppna i anslutning till akutsjukhus under 2020”.* (Budget 2020)

3 Nuläge för den psykiatriska slutenvården

Psykiatrisk slutenvård bedrivs enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT). Hälso- och sjukvårdsförvaltningen har vårdavtal med såväl Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO) som med privata vårdutförare. SLSO står för ungefär 90 procent av samtliga vårdplatser som finns i länet idag.

Av de totala 1 091 vårdplatserna är mer än hälften placerade på ett akutsjukhusområde. Samsjukligheten mellan psykiatrisk och somatiska sjukdomar är hög. Medellivslängden hos psykiatripatienter är i genomsnitt 20 – 25 år kortare än för befolkningen i stort. Det är viktigt att psykiatrisk slutenvård finns i nära anslutning till den akutsomatiska sjukvården. Beroendet är ömsesidigt. Intagna psykiatriska patienter drabbas i stor utsträckning av exempelvis hjärt- och kärlsjukdomar. Av de patienter som är inlagda för somatiska besvär har cirka en fjärdedel också besvär eller beteendestörningar som ofta försvårar eller fördröjer den somatiska behandlingen, exempelvis vid hjärtinfarkt eller nyförlösta mödrar med postpartumpsykos.

Tabell över vårdgivare och vårdplatser i länet

Lokalisering	Klinik	Inriktning	Vård-platser
Danderyds sjukhus	SLSO, Psykiatri Nordväst	Vuxenpsykiatri	103
Danderyds sjukhus	Praktikertjänst	Vuxenpsykiatri	32
Gubbängen	SLSO, Psykiatri Södra Stockholm, Gubbängen	Vuxenpsykiatri	22
Haninge	SLSO, Psykiatri Södra Stockholm, Haninge	Vuxenpsykiatri	41
Helix, Huddinge	SLSO, Rättspsykiatri, klass 1 och 2	Rättspsykiatri	78
Huddinge	Mando, Huddinge, Novum	Ätstörningar	16
Järfälla	Capio	Vuxenpsykiatri	20
K Huddinge	SLSO, Psykiatri Sydväst	Vuxenpsykiatri	113
Löwenströmska	SLSO, Rättspsykiatri, klass 3	Rättspsykiatri	108
Nacka sjukhus	SLSO, Psykiatri Södra Stockholm	Vuxenpsykiatri	96
Rosenlund	SLSO, Psykiatri Södra Stockholm, Katarinahuset	Vuxenpsykiatri	21
S:t Görans sjukhus	SLSO, Beroendecentrum	Beroendevård	73
S:t Görans sjukhus	SLSO , Barn- och ungdomspsykiatri (BUP)	BUP	10
S:t Görans sjukhus	SLSO, Psykiatri Nordväst	Vuxenpsykiatri	32
S:t Görans sjukhus	SLSO, Norra Stockholms psykiatri	Vuxenpsykiatri	150
Sophiahemmet	Mando, Sophiahemmet	Ätstörningar	16
Södersjukhuset	SLSO , Barn- och ungdomspsykiatri (BUP)	BUP	23
Södertälje sjukhus	SLSO, Psykiatricentrum Södertälje sjukhus	Vuxenpsykiatri	34
Wollmar Yxkullsg. 25	Prima Beroende	Beroendevård	34
Wollmar Yxkullsg. 25	Capio	Hemlösa	9
Wollmar Yxkullsg. 27	SLSO, Stockholms centrum för ätstörningar (SCÄ)	Ätstörningar	18
Ytterö	SLSO, Psykiatri Södra Stockholm, Ytterö	Vuxenpsykiatri	42
		SUMMA	1 091

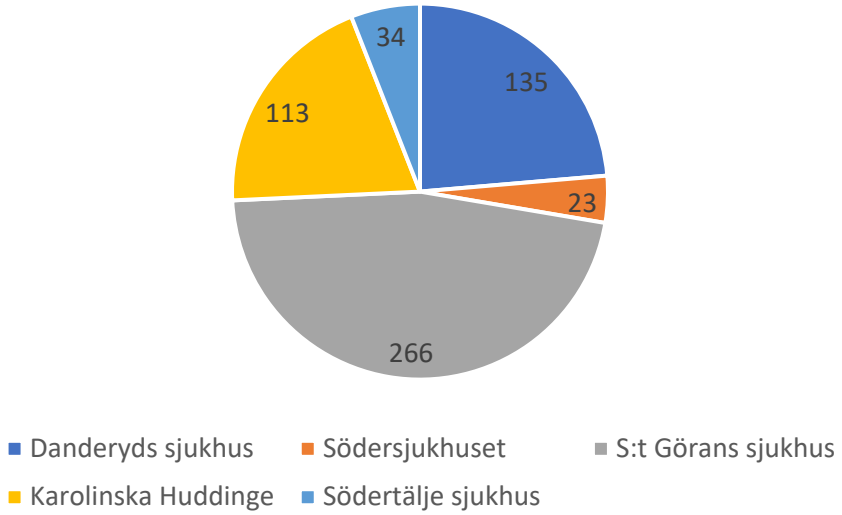
För att säkerställa kvaliteten på slutenvården är en bedömning att slutenvårdsverksamheter inom vuxen- och rättspsykiatri bör vara stora och bestå av runt 100 vårdplatser. Mindre enheter är inte lämpliga eftersom de medför svårigheter att upprätthålla en bra arbetsmiljö, patientmiljö och effektiv verksamhet.

Patienter som vårdas inom BUP heldygnsvård har oftast en komplex psykiatrisk problematik, inte sällan med fler diagnoser, exempelvis autism, depression, ätstörning och självskadebeteende. Med tanke på att platsantalet är relativt litet och samsjuklighet är så pass vanlig i dessa åldersgrupper sker för närvarande ingen uppdelning av uppdraget mellan de olika avdelningarna. De flesta patienter är 15 år och äldre.

Slutenvårdsplatserna på akutsjukhusområdena är lokaliserade på Danderyds sjukhus, S:t Görans sjukhus, Karolinska Huddinge och Södertälje sjukhus. Ur ett geografiskt perspektiv är verksamheterna relativt väl fördelade i länet.

Invånarna i de norra länsdelarna har tillgång till utbudet i norr genom Danderyds sjukhus. I söder har invånarna tillgång till vårdplatser genom klinikerna på Södertälje sjukhus och Karolinska Huddinge. Sammantaget är utbudet i söder ungefär lika stort som i norr. S:t Görans sjukhusområde i innerstaden är den plats där det finns flest antal psykiatriska slutenvårdsplatser.

Diagram 1. Fördelning av slutenvårdsplatserna på akutsjukhusområdena

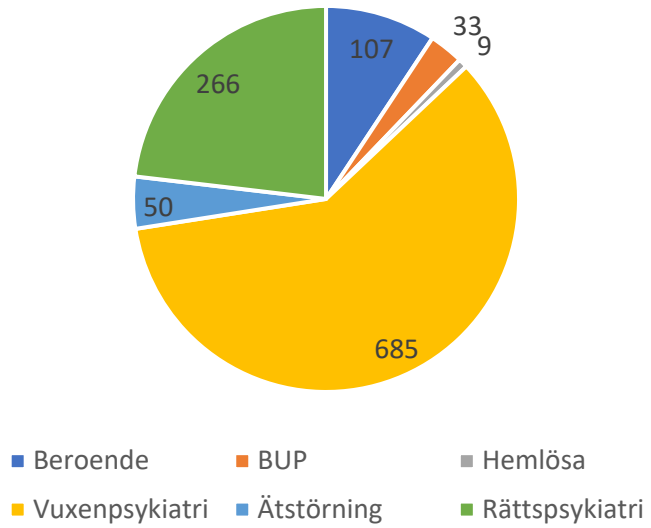
Det är Region Stockholm som äger såväl akutsjukhusen som närsjukhusen och Locum förvaltar och underhåller fastigheterna. De somatiska verksamheterna på akutsjukhusen är till antalet vårdplatser större än de psykiatriska klinikerna på samtliga akutsjukhusområden. Normalt sett finns högst en handfull olika vårdgivare och hyresgäster på respektive akutsjukhusområde.

Verksamheterna skiljer sig även åt i beläggningsgrader och medelvårdtider. Medan en somatisk patient på ett akutsjukhus i genomsnitt är inlagd 3,6 dagar har en psykiatrisk patient inom vuxenpsykiatrin en medelvårdtid på 8,7 dagar. Längden på medelvårdtiden samt den fysiska rörligheten för psykiatriska patienter ställer andra krav på utformningen av vårdlokaler och utomhusmiljön än för somatiskt sjuka patienter.

Mer utrymme och rum behöver planeras för sociala aktiviteter och att öva färdigheter inför återgång till livet efter vårddagarna än för lokaler för somatisk eller geriatrisk vård. Locum har tagit fram ett konceptprogram för psykiatriska slutenvårdslokaler som beskriver vilka yttre förutsättningar som bör vara uppfyllda för att fylla kraven om god vård. Inför ombyggnationer är det en utmaning att erbjuda ändamålsenliga evakueringslokaler för psykiatrin eftersom vårdlokalerna skiljer sig åt från de somatiska eller geriatriska.

En övervägande majoritet av slutenvårdsplatserna nyttjas inom vuxenpsykiatrin och är fördelade på olika sjukdomsgrupper varav de vanligaste är depression, ångest, personlighetsstörning och psykos.

Diagram 2. Fördelning av vårdplatser per sjukdomsgrupp

De nuvarande vårdplatserna är i stort sett alltid upptagna och beläggningsgraderna, beroende på typ av patientgrupp, är cirka 100 procent och för rättspsykiatrin runt 120 procent. Definitionen på beläggningsgrad är antalet inskrivna delat med antal disponibla vårdplatser.

3.1 S:t Görans sjukhusområde

På S:t Görans sjukhus har SLSO:s klinik Psykiatri Norra Stockholm idag omfattande verksamhet med 10 allmänpsykiatriska vårdavdelningar med differentierat vårdutbud, däribland ångest, depression, personlighetsstörning. Här finns även barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och sprututbyte. Norra Stockholms Psykiatri har totalt 150 slutenvårdsplatser, Beroendecentrum Stockholm har totalt 59 slutenvårdsplatser och Maria Ungdom har 6 slutenvårdsplatser. S:t Göran är den plats i länet där flest antal slutenvårdsplatser är koncentrerade. Här är tre av de fyra psykiatriska akutmottagningarna lokaliserade: länsakuten, beroendeakuten och Maria Ungdom.

Psykiatriverksamheterna på S:t Görans sjukhus är idag utspridda över hela sjukhusområdet och i flera olika byggnader. Delar av administrationen är lokaliserad på andra sidan gatan S:t Göransgatan och i detta område finns även mottagningen för barn- och ungdomspsykiatrin. Maria Ungdom är lokaliserad längst österut medan beroendevården finns i västra delen av fastigheten.

Några av byggnaderna för psykiatrin har stora renoveringsbehov, till dessa hör byggnaderna precis intill Capio S:t Görans huvudbyggnad (”80-längan”) samt byggnad 05 (”höghuset”) och delar av byggnad 04. Beläggningsgraden är hög och det saknas lediga lokaler på sjukhusområdet, vilket försvårar möjligheten att evakuera verksamheter inför ombyggnationer.

Sedan tidigare har SLSO två vårdavdelningar från Psykiatri Nordväst, hemmahörande på Danderyds sjukhus, lokaliserade på S:t Görans sjukhusområde.

SLSO har även verksamhet för sprututbyte och den utförs i en paviljong med tillfälligt bygglov som upphör 2022-01-10.

Sedan tidigare ingår även förslaget om en ny psykiatribyggnad på S:t Görans sjukhus med planerad driftsättning efter år 2029.

Tabell över inriktning och antal vårdplatser

S:t Görans sjukhusområde	**Antal platser**
Beroendecentrum	73
BUP depression ångest, emotionell instabilitet, självskadebeteende och suicidalitet	10
Depression och bipolär sjukdom	17
Depression, ångest, personlighetsstörning och neuropsykiatri	81
Observationsavdelning kopplad till länsakuten	14
Unga med psykossjukdom	13
Vuxna med psykossjukdom	42
Äldrepsykiatri	16
SUMMA	266

3.2 Danderyds sjukhusområde

Även på Danderyds sjukhusområde har SLSO verksamhet och här finns även en upphandlad aktör, Praktikertjänst, som bedriver slutenvård. Vid situationer när LPT, det vill säga lagen om psykiatrisk tvångsvård inträder, har SLSO ansvaret för de patienter som annars vårdas av Praktikertjänst. Inom SLSO Psykiatri Nordväst finns totalt 8 slutenvårdsmottagningar, varav 2 stycken på S:t Görans sjukhus, och 6 stycken på Danderyds sjukhus. Sammantaget har Psykiatri Nordväst totalt 136 slutenvårdsplatser.

Vid Danderyds sjukhus bedrivs den psykiatriska vården i byggnad 40. Det finns medel i investeringsbudgeten 2020 för ombyggnationer för att kunna bygga om i lokalerna i byggnad 42, där geriatriken finns idag. Lämpliga evakueringslokaler måste hittas för geriatriken innan en ombyggnation kan ske. Det finns även medel avsatta för teknisk upprustning av byggnad 40 där psykiatrin finns idag.

Både byggnad 42 och 40 har stora renoveringsbehov och ombyggnationerna skulle behöva genomföras så snart som möjligt.

Tabell över inriktning och antal vårdplatser

Danderyds sjukhusområde	**Antal platser**
Depression, ångest och personlighetsstörning	50
Äldrepsykiatri	20
PIVA	6
Nyinsjuknade i psykossjukdom	10
Kronisk psykos och neuropsykiatrisk diagnostik	18
Kronisk, drogframkallade och schizoaffektiv psykossjukdom	15
Depression och bipolärsjukdom	17
SUMMA	136

3.3 Huddinge sjukhusområde

Inom Psykiatri Sydväst, beläget på Huddinge sjukhus, finns idag 7 slutenvårdsavdelningar. Sammantaget har Psykiatri Sydväst totalt 113 slutenvårdsplatser.

Majoriteten av slutenvårdsplatserna för psykiatri vid Huddinge sjukhus är upprustade och bara 17 vårdplatser av 113 har inte rustats upp. Två avdelningar, med sammanlagt 30 vårdplatser, som nyligen rustades upp kommer tillfälligt att användas för rättspsykiatrisk vård från Löwenströmska.

Tabell över inriktning och antal vårdplatser

Huddinge sjukhusområde	**Antal platser**
Inriktning mot utvecklingsrelaterade diagnoser (ADHD och Autism)	16
PIVA och funktionsområde akut psykiatri	16
Diagnostiserad psykossjukdom	32
Personlighetsproblematik	16
Bipolär typ 2, depression, ångestsyndrom och tvångssyndrom (OCD)	16
Affektiv mottagning (bipolär sjukdom och svårbehandlad depression, samt andra diagnoser)	17
SUMMA	113

3.4 Södertälje sjukhusområde

På Psykiatricentrum Södertälje Sjukhus finns två slutenvårdsavdelningar. Båda avdelningarna är i stort behov av upprustning. I budget 2020 finns medel avsatta för anpassning och upprustning av psykiatrins lokaler i byggnad 18. Ombyggnationen är

planerad att starta år 2022. Det fordrar dock att man hittar lämpliga och tillräckliga evakueringslokaler för verksamheten. I byggnad 18 finns även geriatriken som drivs av Södertälje sjukhus.

Tabell över inriktning och antal vårdplatser

Södertälje sjukhusområde	**Antal platser**
Neuropsykiatri, depression, bipolär sjukdom, ångest, personlighetsstörning och psykos	34

3.5 Södersjukhusets sjukhusområde

På Södersjukhuset finns 2 slutenvårdsavdelningar för barn och ungdomar. Totalt har Barn- och ungdomspsykiatrin 23 slutenvårdsplatser på Södersjukhusets sjukhusområde.

Tabell över inriktning och antal vårdplatser

Södersjukhusets sjukhusområde	**Antal platser**
Depression, ångest, emotionell instabilitet, självskadebeteenden & suicidalitet, ätstörning, bipolär sjukdom och psykos	20
Akut barn- och ungdomspsykiatriskt omhändertagande	3
SUMMA	23

3.6 Rättspsykiatri

SLSO driver den rättspsykiatriska vården och har verksamhet på två platser i Stockholm. Medelvårdtiden är runt 4,5 år. På Helix i Huddinge finns idag 78 slutenvårdsplatser för rättspsykiatri med den högre säkerhetsklassificeringen, klass 1 och 2. På Löwenströmska med säkerhetsklassificering 3 finns idag 108 platser.

Utöver platserna inom regionen är vårdavtal tecknat med region Södermanland om rättspsykiatrisk vård, klass 2, på Karsudden, motsvarande 80 platser. För att täcka vårdbehoven köper regionen även platser via riksavtalet utanför länet, bland annat i Växjö och Sundsvall, och är i dagsläget cirka 89 platser.

Inom rättspsykiatrin Stockholm är beläggningsgraderna ofta mellan 110 och 120 procent vilket innebär svåra påfrestningar för personal och risker för patientsäkerheten. För att möta behoven avseende klass 1 och 2 har en utredning startat, etapp 2, för att låta uppföra ytterligare en byggnad på Helix i Huddinge avseende 57 platser. Byggnaden beräknas stå klar under år 2024. Utredningen ska även se över möjligheten med ytterligare en vårdbyggnad på området, etapp 3. I budget 2020 finns investeringsmedel endast avsatt för etapp 2.

På Löwenströmska behöver den nuvarande psykiatribyggnaden 02 genomgå omfattande renovering och ett utredningsarbete har inletts för detta. Framförallt är stammarna i dåligt skick och om en teknisk upprustning dröjer kan det medföra verksamhetsstörningar för den rättspsykiatriska vården.

Tabell över inriktning och antal vårdplatser

Rättspsykiatri	**Antal platser**
Helix (klass 1 och 2)	78
Löwenströmska (klass 3)	108
Karsudden (klass 2)	80
SUMMA	266

3.7 Övrig psykiatrisk slutenvård

Även på närsjukhusen erbjuds idag psykiatrisk slutenvård. På Nacka sjukhus har vårdavdelningar för vuxna rustats upp under år 2019 och antalet vårdplatser utökats från 31 till 96 platser. Rosenlunds sjukhus har 21 vårdplatser sedan tidigare i det som kallas Katarinahuset.

Psykiatri Södra har totalt 9 slutenvårdsavdelningar på olika ställen i Stockholm. Dessa innefattar ovannämnda Nacka sjukhus, Gubbängen, Haninge, Södermalm och Ytterö. Därutöver finns det upphandlade mindre vårdverksamheter, exempelvis Mando vid Sophiahemmet och Novum i Huddinge samt Prima Beroende och Capio på Maria sjukhus och Capio på Jakobsbergs sjukhus.

Tabell över vårdgivare, inriktning och antal vårdplatser

Övrig psykiatrisk vård	**Inriktning**	**Antal platser**
Capio Järfälla	Vuxenpsykiatri	20
Capio Södermalm	Hemlösa	9
Mando Huddinge	Ätstörningar	16
Mando Sophiahemmet	Ätstörningar	16
Prima Beroende	Beroendevård	34
SLSO SCÄ	Ätstörningar	17
SLSO Gubbängen	Depression, bipolär sjukdom, personlighetsstörning	22
SLSO Haninge	Depression, bipolär sjukdom, personlighetsstörning	41
SLSO Nacka sjukhus	Allmänpsykiatri, psykos, bipolär/affektiv och äldrepsykiatri	96
SLSO Rosenlund	Vuxenpsykiatri	21
SLSO Ytterö	Vuxenpsykiatri	42
	SUMMA	334

3.8 Marknadsfastigheter

I budget 2017 fattades beslut om att klassificera ett antal av regionens fastigheter som marknadsfastigheter och att inleda arbete med försäljning av dessa. Ingen ändring av klassificeringen har skett i senare budgetar. Följande marknadsfastigheter inhyser idag psykiatrisk slutenvård:

- Vuxenpsykiatri, Lindegården i Gubbängen
- Vuxenpsykiatri, Ankaret, Haninge
- Stockholms Centrum för Ätstörningar (SCÄ), Wollmar Yxkullsgatan 27
- Beroendevård, hemlösa och sprututbyte, Maria sjukhus, Wollmar Yxkullsgatan 25

4 Vårdbehovsprognoser

Under hösten 2019 tog HSF fram vårdbehovsprognoser för perioden 2019 – 2025 för samtliga vårdgrenar. Prognoserna beskriver förväntade öppenvårdsbesök och slutenvårdstillfällen och utgår från den konsumtion av vård som registrerats under år 2018.

För den psykiatriska vården prognosticeras ett ökat behov av slutenvårdstillfällen och därmed även ett ökat behov av vårdplatser, från 1 091 till 1 147 platser. I prognosen medräknas behoven för en befolkning som ökar år för år samt behoven av att uppnå en rimlig beläggningsgrad. I dagsläget har flera verksamheter beläggningsgrader runt 100 procent och inom rättspsykiatrin är beläggningsgraden cirka 120 procent. På sikt behöver beläggningsgraden minska och prognosen utgår från en nivå på 90 procent.

Prognosen för antalet vårdplatser utgår även från att medelvårdtiden inte ändras under prognosperioden utan sammantaget kvarstår på 8,7 dagar för vuxenpsykiatrin och runt 4,5 år för rättspsykiatrin. Det saknas i dagsläget tydliga påverkansfaktorer, exempelvis ändrade behandlingsmetoder eller liknande, som skulle kunna innebära kortare medelvårdtider framöver.

För vårdbehoven inom rättspsykiatri har prognosen inkluderat tidigare bedömningar om hur många vårdplatser som behöver köpas i andra regioner. På senare tid har köpen av dessa platser dock ökat mer än väntat.

I beräknad kapacitet av vårdplatser ingår de objekt som utreds och där investeringsmedel finns medräknat i investeringsplanen. Därmed ingår ytterligare 57 platser för rättspsykiatri från år 2024 då en ny byggnad kan stå klar på Helix i Huddinge, men i övrigt saknas utökning av platser. En eventuell utökning av platser på

Danderyds sjukhus är osäker i tid och ligger ej inom prognosperioden vilket gör att dessa platser inte räknas med.

I slutet av prognosperioden förväntas ett underskott av 120 platser inom slutenvården, varav 64 platser inom vuxenpsykiatrin, BUP och beroende samt 56 platser inom rättspsykiatrin.

Vårdplatsprognos och fastställda vårdplatser

Kapacitet och behov av vårdplatser	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Fastställda vårdplatser	1091	1091	1091	1091	1148	1148
Behov av vårdplatser	1149	1172	1195	1219	1243	1268
Differens	-58	-81	-104	-128	-95	-120
varav inom:						
vuxenpsykiatri, BUP, beroende						
Fastställda vårdplatser	905	905	905	905	905	905
Behov av vårdplatser	878	896	914	932	950	969
Differens	27	9	-9	-27	-45	-64
rättspsykiatri						
Fastställda vårdplatser	186	186	186	186	243	243
Behov av vårdplatser	271	276	281	287	293	299
Differens	-85	-90	-95	-101	-50	-56

5 Analys

Då samsjukligheten för psykiatrisk- och somatisk sjukdom är hög är det viktigt att psykiatrisk slutenvård finns i nära anslutning till den akutsomatiska sjukvården. Med den som utgångspunkt bör den fortsatta utvecklingen av den psykiatriska slutenvården ske i nära anslutning till länets akutsjukhus.

Av nuvarande lokaler för slutenvårdspsykiatrin på akutsjukhusområdena är en stor andel undermåliga och behöver genomgå teknisk upprustning. Samtidigt saknas tillfälliga evakueringslokaler i hela länet under tiden som nuvarande lokaler skulle kunna göras iordning. En nyligen genomförd granskning visar att det saknas såväl lokaler att iordningställa för psykiatri och evakueringslokaler. Förutom behovet av renoverade vårdlokaler visar vårdplatsprognoserna att det fram till år 2025 finns behov av ytterligare 64 platser inom vuxenpsykiatrin och 56 platser inom rättspsykiatrin.

I planeringen av såväl allmänpsykiatriska som rättspsykiatriska vårdplatser behöver hänsyn tas till att den fysiska utformningen och behovet av utomhusmiljöer skiljer sig från behoven för de somatiska slutenvårdsplatserna. Somatiska vårdlokaler är därför inte heller lämpliga som evakueringslokaler för psykiatrisk verksamhet. Exempel är att kraven på säkerhet för patienter och personal ställer helt andra krav på tekniska system och materialval. Ett annat exempel är att utformningen av vårdavdelningen skiljer

stort. Cirka 40 procent av den allmänpsykiatriska slutenvården sker under tvång vilket också ställer helt andra krav på lokalernas utformning jämfört med den somatiska vårdens lokaler.

Heldygnsvården ska bedrivas på enheter som har en sådan storlek så att säkerheten tillgodoses på ett kostnadseffektivt sätt samt ger utrymme för differentiering och subspecialisering för olika diagnosgrupper. I flera utredningar har det lyfts fram att 6 vårdavdelningar på vardera 16 vårdplatser är en lämplig storlek för att klara patient- och medarbetarperspektivet. En medarbetargrupp som är för liten kommer inte att klara säkerhetskraven varken ur patient eller medarbetarperspektiv.

Psykiatrin har idag inga vårdplatser stängda på grund av personalbrist. Beläggningsgraden inom hela specialiserade psykiatrin är över 100%. En beläggningsgrad som inte överstiger 90% bedöms som rimlig ur ett vårdperspektiv. En beläggning på över 100% riskerar leda till att patienter skrivs ut i förtid eftersom någon sjukare patient behöver prioriteras. I förlängningen leder det till fler återinläggningar.

På S:t Görans sjukhusområde är de psykiatriska verksamheterna och administrationen utspridd på området vilket hindrar samarbetet mellan verksamheterna. Det finns fördelar i att koncentrera inriktningen för den fortsatta psykiatriska vården på sjukhusområdet. Det innefattar att förutom länsakuten, beroendeakuten och Maria Ungdom även att se över var barn- och ungdomspsykiatrin, med cirka 40 vårdplatser inklusive akutmottagning, från Södersjukhuset, bör vara lokaliserad på längre sikt.

Med BUP-verksamheten samlad på S:t Göran kan de olika psykiatriverksamheterna få ett ökat utbyte och samarbete, bland annat genom att samordna sina jourlinjer. Det finns även tydliga vårdsamband mellan BUP och Maria Ungdom där den geografiska närheten är viktig. De risker som kan uppstå då det inte finns barnläkarkompetens på S:t Görans sjukhusområde behöver kartläggas närmare.

Det är ännu oklart vilka verksamheter som ska lokaliseras i den nya psykiatribyggnaden på S:t Görans sjukhusområde och vilka som blir kvar i befintliga byggnader. Det vore lämpligt att ta fram en mer detaljerad plan för var den psykiatriska vården ska lokaliseras på sjukhusområdet. Det är en fördel om detta görs i samband med att Capio S:t Görans sjukhus driftsätter nya vårdbyggnader för somatisk vård för att se hur behovet av nuvarande vårdlokaler ser ut.

En mer detaljerad plan över de ändrade förutsättningarna på S:t Görans sjukhusområde skulle även kunna innebära möjligheter att vårdplatserna för Psykiatri Nordväst kommer tillbaka till Danderyds sjukhusområde.

På Danderyds sjukhusområde finns avsatta medel för att rusta befintliga vårdplatser. Det finns ingen planering för att också kunna utöka slutenvårdsplatserna för psykiatrin inom de närmsta åren om inte dessa kan tillkomma på Danderyds sjukhus. En ny byggnad på S:t Görans sjukhus ligger långt fram i tiden. Då nuvarande och tilltänkta vårdlokaler för psykiatrin på Danderyds sjukhus är i stort behov av upprustning behöver lokalerna byggas om inom en snar framtid. För att kunna åstadkomma en upprustning och utökning fordras att geriatriken evakueras från sina nuvarande lokaler till andra lämpliga vårdlokaler.

En förstudie har inletts för att låta bygga om rättspsykiatrin på Löwenströmska sjukhuset. Beläggningsgraden är hög och lokalerna är i behov av teknisk upprustning. Därför är det angeläget att påbörja ombyggnationen så snart som möjligt. Utmaningen är att tillskapa lämpliga ersättningslokaler för de rättspsykiatriska patienterna då den genomsnittliga vårdtiden är runt 4,5 år.

Det har även startats en förstudie för att utöka antalet platser på Helix. I hela riket är läget ansträngt avseende tillräckliga platser för rättspsykiatri klass 1 och 2 och Stockholm köper i dagsläget 89 platser utanför länet. Region Stockholm är därmed beroende av andra regioner för att säkra den egna vården. Någon nationell samverkan kring att investera för rättspsykiatriska byggnader finns inte mellan regionerna.

Rättspsykiatriska patienter som vårdas långt från sin hemort har sämre möjligheter till kontakt med sina anhöriga och övrigt nätverk, exempelvis socialtjänsten. Därmed försvåras även möjligheten till rehabilitering och utslussning av dessa patienter. För vårdverksamheten innebär planeringen att hitta platser och att säkerställa vården utanför länet även ökad administration.

I vissa av fastigheterna som klassificerats som marknadsfastigheter och som ska säljas bedrivs idag psykiatrisk vård såsom beroendevård, slutenvård för hemlösa och sprututbyte. Det kan medföra utmaningar att hitta lämpliga ersättningslokaler för denna vård.

6 Slutsatser och rekommendationer

Vårdbehovsprognoserna visar att det behövs ytterligare 64 psykiatriska och 56 rättspsykiatriska vårdplatser fram till år 2025. Att fler platser behövs beror på demografiska förändringar där Stockholms befolkning växer.

Därutöver är flera av de befintliga vårdlokalerna för psykiatrin nedgångna, ålderdomliga och i stort behov av upprustning och modernisering. Beläggningsgraderna på vårdplatserna är höga och det saknas ändamålsenliga evakueringslokaler, under tiden som ordinarie vårdlokaler rustas upp.

Visserligen har lokalerna på Karolinska Huddinge och Nacka sjukhus rustats upp på senare tid vilket innebär att dessa kliniker har moderna vårdplatser. De utredningar som ingår i investeringsplanen för fortsatta ombyggnationer är dock inte tillräckliga. Rapportens rekommendationer för att öka utbudet av nya och moderniserade psykiatriska slutenvårdsplatser är följande:

- Danderyds sjukhus. Det behövs cirka 175 platser på sjukhusområdet vilket är en utökning med 40 platser. Dessa behöver säkerställas genom att tillräckliga

medel avsätts i budgeten för ombyggnation av etapp 2 (by 42) och etapp 3 (by 40).

- Löwenströmska sjukhuset. Den planering som finns för ombyggnation av nuvarande lokaler behöver fortsätta enligt plan. För att vidmakthålla den rättspsykiatriska vården, avseende klass 3, behöver verksamheten ett utökat antal platser på sjukhusområdet.

- Helix i Huddinge. Den fortsatta planeringen för rättspsykiatriska platser i klass 1 och 2 behöver fortskrida enligt etapp 2. Inriktningen på lång sikt bör vara att kunna garantera denna vård i Stockholms län och att ej köpa dem av andra regioner. Planeringen ska därför även involvera möjligheten till ytterligare platser i en ny byggnad, etapp 3.

- S:t Görans sjukhusområde. Bygglovet för paviljongerna där sprututbytet finns löper ut 2022-01-10. Verksamheten är känslig att lokalisera på andra platser och behöver vara kvar på sjukhusområdet.

- S:t Görans sjukhusområde. Fortsätt planeringen för en ny psykiatribyggnad som ersätter slitna och omoderna vårdlokaler på sjukhusområdet. Förslag att HSF med berörda aktörer genomför en utredning hur den psykiatriska vården kan säkerställas på sjukhusområdet till dess den nya byggnaden är klar. Utredningen ska ha fokus på att koncentrera de psykiatriska verksamheterna på sjukhusområdet samt att se över möjligheten att placera samtliga psykiatriska akutmottagningar samt BUP från Södersjukhuset på området.

- Karolinska Huddinge. Utred möjligheterna att iordningställa ytterligare platser, motsvarande en vårdavdelning.

- Ätstörningar från Wollmar Yxkullsgatan behöver i närtid flytta till ett akutsjukhusområde för närheten till akutsomatiska specialister.

- Södertälje sjukhus. Investeringsmedel finns för ombyggnation på området. Däremot saknas evakueringslokaler. Utred möjligheterna att en evakuering kan ske inom sjukhusområdet.

- Rosenlund. Ett förslag är att HSF tillsammans med Locum och berörda aktörer tar fram en framtidsplan för vilket vårdinnehåll som bör finnas i sjukhusets huvudbyggnad. Planen tar ställning till om sjukhuset är lämpligt för att utöka med psykiatriska slutenvårdsplatser.

- Försäljningar. För de fastigheter som är klassade som marknadsfastigheter och inrymmer psykiatrisk slutenvård behöver konsekvensanalyser för vården utföras innan försäljningar genomförs.